

Megjelenik mindennap a délutáni órákban.

Előfizetési díj:
Egész évre 12 ft, félfévre 6 ft, évnegyedre 3 ft o. é.

Helyben előfizethető Demjén L. és Keresztény Pál urak kereskedésében, hol egyes számmok is kaphatók.

Szerkesztői szállás: belső-tordantca 122. sz.
Kiadó-hivatal: A tanácsház mellett, az omelet hátsó részében.

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDÁSZATI NAPILAP.

Hirdetési díj: öt hasábos garmond sorért 6 kr. és egyszeri beiktatás után 30 kr. helyigény:
Hirdetések felvételnek: Helyben: a kiadóhivatalban, Demjén László könyv- és Keresztény Pál papírkereskedésében. Postán: Zselzer M. (királyutca 60. sz.) Bécsben: Haasenstein és Voglernél (Neuer-Markt 11. sz.) Oppeln Alajosnál (Wollzeile 22. sz.) Rudolf Mosse off. Zeitungs-Agent (Stadt, Seilerstraße 2.) Süddeutsche Annoncen Expedition Stuttgart.
Nyilatkozatok: sora után 20 kr. előleg beiktatása mellett a szerkesztőséghez címzendők.
Előfizetések s hirdetési díjak a vidékről a szerkesztőséghez küldendők be.

Előfizetési feltételek

„Kolozs. Közlöny“

1872-iki folyamára:

8 óra	8 ft o. é.
félre	6 „ „
évnegyedre	3 „ „
egy óra	1 „ „

Az előfizetés minden hó 15-től megújítható.

Előfizetéseket helyben elfogad: a szerkesztőség, Demjén László ur könyv- és Keresztény Pál ur papírkereskedése.

Az előfizetési pénzek a szerkesztőséghez küldendők be.

A „Kol. Köz.“ szerkesztősége.

A hadsereg felszereléséről.

Bécs, máj. 7.*

(Δ) A hadsereg felszerelése tárgyában Bécsben tanácskozó enquete már is nagy eredményt vívott ki, midőn a Skeneconsortiummal eddig fennálló szerződés felbontását kimondotta. Ép ez oknál fogva, még nagyobb figyelemmel kísérendjük tárgyalásait: látni akarjuk, miképpen rendezte helyettesítendik az eddigit, mely az államnak, de kiválóan a magyar iparnak oly érzékeny károkat okozott. Majd mi is elmondjuk rá véleményünket.

A viták menete a legjobb kerékvágásban halad.

A hadügyesség részéről Benedek vezérőrnagy elismerte, hogy a mostani felszerelési monopólium mellett egy ellenséges berontás veszélyes lehetne — de, ugymond — az alig valószínű. Különben a hadügyesség oda kívánt hatni a Skeneconsortiumnál, hogy gyártelepeit szorványosan állítsa fel a birodalomban, a különböző országokban. A kincstárra nézve azért becses a Skeneszerződés, mert a kellekek pontos beszolgáltatását biztosítja, s oly jutányos áron, hogy más offertekkel szemben még jelentékeny megtakarítás eszközöltek.

Ezekkel szemben Wahrmann hivatkozott a Skeneconsortiumnak albérlőnek általa felmutatott laistromára s hangsúlyozta, hogy a pontos és jutányos előállításért a dícséret ezeket illetheti és nem Skenet; kiválóan figyelmeztetett egyúttal arra, hogy a dolog természetéből kifolyólag ezek az albérlők a maguk számlájára ép oly jó czikkeket, és ép oly pontosan és jutányos áron szolgáltatnának, mint ezt Skene számára ma teszik.

Még hatalmasabban sarokba szorítá a katonai kincstár képviselőjét Frankl. Nem várta — ugymond, hogy az egyedüri kártékonyt még 1872-ben is bizonyítani kelljen. Mig az államkölcsonzések körül is érezté és tapasztalta az állam a tőke demokratizálásának hasznait. A mi a Skeneféle szerződés ocsó árait illeti lesz alkalma később ép az ellenkezőt bebizonyítani. De megengedve azt, hogy egyes czikkek jutányos áron szolgáltatnak be, még akkor se lehet ezt az egyedüri jogosultságának bizonyítékul felhozni. Az előbbi abszolút rendszer korában is bocsáttak ki egyes üdvös közigazgatási rendeletek s pontosan végre is hajtottak; de azért senkinek sem jut eszébe ily legyes esetekből arra következtetni, hogy az abszolutismus jobb az alkotmányos rendszernél. A monopólium a hadügyér részéről megkísérelt fejtegetésekkel védelmezni nem lehet.

Az enquete e viták behatása alatt hozzá látott azon petíciók áttanulmányozásához, melyek egyesek és iparkamarák által nyújtottak be hozzá a Skeneszerződés ellen.

A szerzett tapasztalatok, s az iratokból merített felvilágosító példák arra vezettek, hogy az enquete a Skene-szerződés azonnali felmondásában állapodott meg, miután az nemcsak katonai, hanem közigazdasági és pénzügyi tekintetben is káros az államra.

Ez ugyan kevés örömet szerzend a Skeneconsortiumnak, de annál több hasznot hajtand a magyar és osztrák birodalomnak, kiválóan a magyar iparnak; erős hitem, hogy hadseregünk is jobban és csinosabban lesz felszerelhető, ha a szabad verseny lép a sikra s ezt a saját és illető közegek és hatóságok argusi szemekkel ellenőrzik.

A következő ülés mára volt kitűzve.

Tisza Kálmán, választói és az ország előtt.

II.

(Ss.) T. K. a parlament 3 éves ülészakának 5 évesre bővítése ellen mit sem hozott fel; mellette felhozhatta volna azt, hogy a parlamentarismus

példányképében, Angliában a 7 éves ülészakban senki sem látja az alkotmányos jogok gyakorlatának korlátozását, csorbítását, s inthette volna az ellenzéki aprószenteket: hagyjanak alább az eből merített vádaskodásokkal, kevesebb szüksége levén a tüzes, szilárd nemzeti egység hiányában szenvedő magyarnak a politikai igazalom folytonos megújulására, mint a hidegvérű angolnak, ki nemzeti egységét és állami épségét helyzeténél és hatalmánál fogva senkitől, de senkitől sem félheti.

A mérséklet szelleme szállja meg T. K-t, midőn elismeri, hogy a jobboldal kés lett volna az imént érintett két törvényjavaslat módosítására.

A méltányosság hangján említi fel az ellenzék azon kezdeményezését, hogy az agyonbeszélés közben — természetesen érzéven a vállaira háruló felelősség súlyát — időt próbált ajánlani az égető reformjavaslatok tárgyalására.

Hanem abban teljesen ellér az igazságtól, a midőn azt igyekszik bizonyítani, hogy az ellenzék szelbalról indított, s a balközép, mint uszály által követelt, agyonbeszélési taktikája által nem vétett a parlamentarismus ellen, mert az a „hárszabályokba nem ütközött.“ Ez gyarló mentség, miután a választási jog védelme csak képzelt volt, senki sem szándékozván azt megtámadni; ezért a parlamenti ülészak végén történt időfelcséselés vétkenek nagy részét az ellenzék rovásáraól letörölni bármily fényes dialekticával is hiu kísérlet.

Elismeréssel kell fogadnunk T. K. azon államférfiu nyilatkozatát, hogy a „parlamenti kormányformának az az értelme, hogy a többség döntson,“ s hogy a balközép nem azt akarta, „a mi nem is állana senki hatalmában és a mi csakugyan a parlamentarismus elleni vétség volna, hogy a kisebbség uralkodjék a többség felett;“ — hanem a higgadság talajáról csakhamar lecsuszik, midőn a jelen többséget retrograd törekvészekkel gyanusítja, s a mesterségesen „csinált“ többség zsarnoki hatalmát, — a jog-megsoknitást, s a választások meghamisítását — emlegeti. Hanem abban igaz van, hogy ép a „parlamenti élet rendes folyamata“ azt követeli, „hogy az ország egy részét, egy nagy pártját (nem kell) úgy tüntetni fel a fejedelem előtt, mint a mely az alkotmányos életet gátolja, mint a mely ellen a fejedelemnek is sorompóba kell lépni“ — mert a hol lenne egy uralkodó többség s vele szembe számba nem vehető ellenzék, ott létezhetnék párturalom, de valódi parlamenti élet és alkotmányos szabadság nem állhatna fenn.

T. K. beszéde további rendjén ismételve elismerte, hogy a lefolyt parlamentben történtek „jó es helyes intézkedések“ a „háza integritása érdekében is; hanem az erdélyi unio valóstítása tárgyában nem lát haladást; holott csak az akadályokat kellene szemügyre venni, s ha nem a teljes nivellálás szempontjából ítélt, be kellene vallania, hogy nem stagnáltunk merőben.

Örvendetes tudomásul vehetjük T. K. azon kijelentését, melylyel a nemzetiségekkel való magyar államellenes szövetekezés vándját határozottan visszautasítja: „ha hazánkban valaki nem akar foederalismust, én sem akarok, mert én Magyarországot, mint egy magyar államot akarom átadni az utókornak.“ Felhozta, hogy a parlamentben ő és pártja férfiai czafolták meg leghatározottabban néhány nemzetiségi túlzó felszólalásait. „A nemzetiségi kérdésre nézve azon nézetben voltam eleitől fogva, abban vagyok ma is, umd., hogy szigoruan meg kell vonni a határt, azaz meg kell mondani, hogy senkinek semmit, mi a magyar államnak, mint ilyennek lételet veszélyeztetné, mi Magyarország területi egysége felbontására vezethetne, tennie nem szabad; ezen határon belül minden szabad;“ meg kell adni arra „e határok közt a szabadságot, hogy ne lehessen jogosult elégedetlenség és azután azzal, ki ennél többet akar, éreztetni a törvény hatalmát.“ Ezek azon nyilatkozatok, melyek Tisza Kálmánt az államférfiut a pártvezér fölébe helyezék s általános helyeslést érdemlők.

Csengery Antal választóihoz

(Nagy-Kanizsán).

Glavinia Lajos ur, a zalamegyei Deák-párt elnöke, továbbá Inkey László ur, a nagy-kanizsai választókerület vidékének kiküldött elnöke és Hegedüs József ur, a kanizsai választókerületnek Nagy-Kanizsa városára kiküldött elnöke, hozzám intézett becses: sorakban felhívának, hogy a jövő országgyűlésre, a Deák-párt részéről, Zalamegye kanizsai választókerületébe a képviselői jelöltséget fogadjam el.

Bármennyire megtisztelő reám nézve a bizalom nyilatkozása ily érdemes férfiak és a párt részéről, a melynek nevében felszólítanak: nem egyéni hajlamomat, hanem hazafiu kötelesség parancsát követem, midőn felhívásuk engedve, a jelöltséget ismét elfogadom.

Nem sok kedvet érezek, gyakori gyöngékedésem mellett s még betegobb pártviszonyaink között, a politikai pályára: de ha közreműködtem a párttal, mely létrehozta a kiegyezést, érzem, hogy nem szabad visszahonulnom, a midőn még folyvást ostromoltatik az alap, mely a törvényes viszonyt az uralkodó és a nemzet között, s a nemzetközi viszonyt hazánk és ő felsége többi országai közt, annyi emésztő küzdelem után, végre szabályozta.

Mindamellet, hogy e kiegyezés a nemzet önrendelkezési jogát oly mértékben visszaszerezte, a minovel tetleg nem bir három század óta: a pártok álláspontja szerint most is különböző a felfogás a kivított közjogi alap felől.

Mig az ellenzék nem látja abban kellőleg biztosítva Magyarországot államiságát: nemzetünk ellenségei, a hon határain kívül és belül, épen abban és azzal vélik felforgathatni ez államiságot.

Oly körülmény, mely már magában is ragaszkodunk int a kivított alaphoz, s kétkedünk indit azon politika ildomosságán, mely egy alkalmat sem mulaszt el azt megtámadni.

E politika inkább elmélet után indul, mint a helyzet gyakorlati felfogásából. Nemzetek hatalmi állását nem decretálhatni. Azon szellemi és anyagi erő kifolyása az, mely fölött a nemzet rendelkezik.

A szellemi és anyagi erő gyarapodása hozza meg a további fejlődést.

S a legfőbb ok, mely miatt részemről most is a legbensőbb hazafiu meggyőződéssel ragaszkodom a kivított alaphoz, épen az, mert visszaszerezvén a nemzet önkormányzati jogát, teljes mértékben biztosítja szellemi és anyagi ereje további fejlesztését.

Sok történt ez irányban már a lefolyt öt év alatt is. Az ország területi épsége biztosítva. Az erdélyi részek viszontegyesültek az anyaországgal. Horvát-Szlavonországgal egyezmény kötött. Fiumében ismét magyar tengerparti kormányzó székel. A határvidékek polgarosítása is megkezdett.

S a kiegészített, részben visszaszerzett hazai föld, és e földön a munka, feloldatván a középkor fenmaradt nyúgati alól, teljesen szabadabbá lett. Az állam közvetítésével megváltattak a szőlőbirtok után járt tartozások is; s az urbéri kapcsolatból fenmaradt jog- és birtokviszonyok rendezése szintoly tulajdonná tette a volt jobbágyi birtokot, a minő azelőtt a földesuri volt. A magyar polgári jog csak egyféle, csak szabad tulajdont ismer ezen-tul. Ez elvből indult ki törvényhozásunk már a vadászati törvény alkotásánál is.

S a szabad földön egyenlő polgári és politikai szabadság! A kiegyezés, a parlamenti kormánnyal együtt, szerezte azt vissza; s a törvényhozás, a mely előtt megnyitott a cselekvés tere, a kor szellemében fejlesztette. Mint már előbb a közteherviselés, a honvédelem személyes kötelezettsége is általánossá lett. Se születés, se vagyon nem ment fel alóla. Ledöntve a gyűlölt választás is, a melyet, a polgári és politikai jogokra nézve, a valláskülömbőség emelt az ország polgárai között. A nemzetiségek közt az egyenjóság, a vallásfeleketek közt a viszonzosság, s görögletei vallásu polgártársaink felekezeti önkormányzata törvényvel biztosítva.

Önkormányzat az államban, az országos érdekek nézve szinten felelős s a mellett választott megyei és községi tisztviselőkkel, megyei és községi képviselletesültek ellenőrzése alatt.

Közigazgatásunk egész rendszere az önkormányzat alapján nyugszik, a legkisebb falusi községtől kezdve föl a legmagasabb körig, a hol az állami ügyek intézettek.

S midőn a közigazgatás alaki jogának keretei így alakul: anyagi jogának megírása is kezletét vette a kisajátítási eljárás, a vizsábályozási társulatok, a gátrendőrség, az ipar és honvédelmi ügy, s a polgári élet némely más viszonyainak szabályozásával.

Kezletét vette a törvénykezési ügy rendezése is.

Az igazságszolgáltatás ügye elválasztott a közigazgatástól. Biztosítottuk a bírák függetlenségét alulról, de biztosítottuk felülről is. S a függetlenlő tett bírói hatalom visszaélései ellen biztosított keresztünk a felelősségben. Rendeztetett a polgári perrendtartás is. Jogviszonyaink egész összege mindazáltal még zavarban. Az 1848-diki törvényhozás szakított a multtal, a nélkül, hogy ideje lett volna alkotni. Idegenek, a nemzet megkérdése nélkül végezték e munkát nem tovább fejlesztve a mi viszonyaink közt keletkezett, hanem idegen rendszer egyszerű átültetésével. S a nemzeti visszahatás, mihelyt nyilatkozhatott, talán több hével is látott az idegen növény kiirtásához, mint e téren a gyomirtás szükségese magányi érdekeink követelték. A jövő országgyűlések feladata folytatni a jogügy rendezése nagy munkáját; de a multat illeti a dícsőség, hogy megkezdette. S bizony elmondhatjuk, hogy az ut, a melyen megindult, a jogi államok sorába vezet.

Jogi és az emberiség jelen művelődési álláspontjának megfelelő, ugynevezett culturállam alakítása a nagyszerű cél, a melyet meg kell oldanunk. S korunk jogi és culturállamai a műveltség annál nagyobb fokát teszik nélkülözhetlenül szükségessé, minél több polgára a hazának van hivatva az országos és helyhatósági választásoknál, a képviselő testületek üléseiben és az esküdtzsekekénél, sőt a magán egyesületek és társulatok kebelében is, közvetve vagy közvetlenül járulni az ügyek intézéséhez. Minél nagyobb valamely államban a közvélemény befolyása a közügyekre: annál szükségesebb, hogy e közvélemény fölvilágosult és művelt legyen.

Rég ismert igazság, hogy a tudatlanság büntök szülőanyja. Régi tapasztalás, hogy a mit egy nemzet a közoktatásnál kimél meg, fegyházakra, börtönökre kénytelen kiadni. Francia irók elismerik, hogy azon hadjárat nagy eredményei, mely csak imént Európa legfőbb katonai hatalmasságát megalázta, nagyrésztben a tudomány, a közoktatási rendszer vívmányai. Hasonló sikerrel küzd a műveltebb népek ipará a kevesebb műveltekével. Tudjuk, hogy a rabszolga ugyanannyi idő alatt kevesebb munkát rosabbul végez, mint a szabad ember. Ugyanezt mondhatni a tudatlan emberről a műveltet szemközt. Amerikában a közoktatási statistika szerint változik a földbirtok értéke.

S ha szabad intézmények közérkölesi és közigazdasági viszonyok, a polgári jogok, sőt azon foglalkozások gyakorlása is, a melyeket önfenntartása végett üz az ember, az ismeretek bizonyos összegét igénylik: ki kételkedik, hogy a polgárok közoktatásáról gondoskodni önfenntartása érdekében is, nemcsak joga; de egyik legfontosabb kötelessége minden államnak.

A magyar állam e kötelességének is törekszik megfelelni. Mióta a kiegyezés lehetővé tette a törvényhozás működését, évről-évre nagyobb összegek szavaztattak meg közművelődési czélokra, s a közoktatás előmozdítására. Nem szölok az egyes reformokról, melyek a képviselőház határozatai alapján a fensőbb oktatás körében történtek. Megkezdttük a nemzeti oktatás nagy rendszerének egybeállítását is azon törvényvel, mely a népoktatási ügyet rendezte.

Nagyszerű program, a melynek már megjelenése is üdvös mozgalmat idézett elő a tanügy körül.

A közoktatási szabadság nagy elve áll e program élén. Tanítási szabadság egyesek, testületek, társulatok és hitfeleketek részére, azon egy fölitél alatt, ha képesek ama kellekeknek megfelelni, a melyet a törvény a közoktatástól méltán megkövén. A hol e képesség megszünik, a feleketek arra a meggyőződésre jutnak, hogy közérkövel virágzóbb tanintézeteket tarthatnak fenn: előáll a községi iskola, a községi lakosok összes gyermekei részére, hitkülönbség nélkül. Nem felekezeti, de azért nem vallástalan intézet. A község, az állam tanítja, a mit tudni kell: az egyház saját lelkesze által tanítja, a mit hinni kell. Munkafelosztás, melyet XVI. Gergely pápa is helyeselt az ir püspökökhez 1841-ben irt levelében. S a hol a község ereje nem győzi, vagy a község törekvése a közoktatás terén különös támogatás érdemel: előáll az állam segélye.

Az oktatási szabadság választást enged a szülöknek, ott taníttatni gyermeküket, a hol jobbnak vélik. Csak arra nem ad jogot, hogy ne taníttassák. A legegyszerűbb kérés is tudja, hogy elsatnyul a nővény, a melytől elvonják a világosságot. Így van ez az erkölcsi, a szellemi világban is. A szülöknek nem lehet joga a községben, az államban, a társadalomban megörökíteni a sötétséget, a babonát, s mindazon bajokat, melyeket a tudatlanság szül. Már az evangelium mondja, hogy nemcsak kenyérről él az ember. A szülöknek szintoly kevéssé van joga gyermekeiktől elvonni a szellemi tápot, mint azt, a mire a testnek szüksége van.

Törvényhozásunk ez okból helyesen cselekvék, hogy a tanszabadság elve mellett mindjárt a tankötelezettség elvét is kimondta. Ezt téven az állam nemcsak a kiskorúak érdekeit védi, mint legfőbb véd és gyám: hanem a társadalom érdekeit is megóvja, saját jövőjét is biztosítja. Azon hatalomnak, mely kaszányába küldi gyermekeinket, hogy védeni tanulják a hazát, hogyan ne lenne joga iskolába küldeni azokat, hogy emberi és polgári jogaikat és kötelességeiket ismerni tanulják? Iskolai törvényünk, csak egy mentséget ismer a rendszeres mulasztás ellen, — a nagy szegénységet. S itt vagyonosoknak, egyeseknek és társulatoknak, s a községnek és államnak kell segélyezőleg föllépni.

Nem jól fogták fel népoktatási törvényünk szellemét, a kik azt hiszik, hogy feladata minden áron községiekké alakítani azt az iskolákat. Nem községi vagy felekezeti, hanem jól iskola a kitűzött cél. Csak örvendetes a verseny ez irányban. De kötelessége az államnak felügyelni, hogy valóban el is éressék a kitűzött cél. Ezért hozott be a tanfelügyelő intézménye. Fontos állomás, ügyes és lelkes szakférfiakra bízva. Már megjelenésük is mutatja az állam figyelmét a tanügy iránt, generozza a hanyagságot, lelkesíti a tevékenységet. Mit tehetni e téren, csupa buzdiással és jó akaratú figyelemzetéssel, Amerikában látjuk. S a magyar tanfelügyelő egyszersmind közvetítő az állam és egyházak, az állam és a községek között. Az állam vezérő ellenőrző és

*) Targyhalmaz miatt késtünk közreadásával. Szerk.

